

Aina Moll i el servei a la llengua catalana a les Illes Balears

Voldria donar les gràcies, en primer lloc, per haver-me dat l'oportunitat de dir alguns mots en homenatge pòstum a Aina Moll, la meva col·lega i amiga de l'Institut d'Estudis Catalans, companya de tants esdeveniments viscuts conjuntament a favor de la llengua i del país. Em diuen que parli concretament sobre Aina Moll i el servei a la llengua catalana a les Illes Balears. Deixau que en parli també en relació amb la seva coneixença.

Segurament les primeres persones que em parlaren d'Aina Moll i de son pare, Francesc de B. Moll, foren Pep Sans i Teresa Coll, uns mestres d'escola de Palma, lectors incansables de literatura, de tarannà liberal i entusiastes «de la ceba», que vivien en el segon pis de casa meva en un poble des Pla. Corrien els anys cinquanta del segle passat i aquella jove parella de mestres d'escola constituïen un vertader oasi en aquell racó d'una Mallorca nacionalcatòlica, desèrtica culturalment i plena de consciències manllevades. Aina Moll, en aquella època, era ja una jove llicenciada en filosofia i lletres de la branca de filologia romànica, amb premi extraordinari, per la Universitat de Barcelona (UB), que havia participat activament en l'organització del VII Congrés Internacional de Lingüística Romànica, l'any 1953, la primera vegada que es tornava a parlar públicament, de manera solemne, en l'àmbit universitari, sobre la llengua catalana des de la Segona República. N'Aina havia nat un 14 d'agost de 1930 a Ciutadella, d'on provenia son pare. Havia estudiat el batxillerat, amb premi extraordinari, a l'Institut Joan Alcover de Palma. L'estiu de 1953, va fer el primer viatge d'estudi per a la tesi doctoral que projectava sobre el dialecte eivissenc, i començà a col·laborar en els cursos d'estiu d'espanyol de l'Estudi General Lullà organitzats per la UB. Després, va fer classes de català i de francès a l'Escola d'Idiomes i va ser la primera directora d'aquesta entitat. També,

gràcies als contactes de son pare amb diversos catalanòfils estrangers, pogué ampliar estudis de filologia francesa, a la Sorbona i a Estrasburg, i d'alemany, a Frankfurt i a Zuric, i assistí als congressos de Lingüística i Filologia Romàniques a Florència, Estrasburg, Madrid i Nàpols. D'altra banda, de 1954 fins a 1961, treballà en el *Diccionari català-valencià-balear* (DCVB), d'Alcover-Moll, junt amb son pare i Manuel Sanchis Guarner; dirigí, a l'Editorial Moll, les col·leccions literàries «Les Illes d'Or», «Raixa» i «La Balanguera», i la miscel·lània «Cap d'Any», i col·laborà també amb Manuel Sanchis Guarner en la preparació del primer volum de l'*Atlas lingüístico de la península ibérica* (ALPI). Tot això, naturalment, li llevà molt de temps per a preparar la tesi doctoral i només pogué publicar a la *Revista de Filología Española* un conegut article sobre el tema de la tesi, amb el títol «Sufijos nominales y adjetivales en ibicenco», el 1957. És, podríem dir, la primera etapa de la vida d'Aina Moll, dedicada bàsicament a l'estudi i a la recerca. Com digué Joan Veny, «la vocació de lingüista va sorgir quasi per contagi familiar». Ella mateixa ho conta en unes notes biogràfiques preparades arran del seu ingrés a la Secció Filològica (SF) el 22 de novembre de 1993:

El meu pare, Francesc de B. Moll, dedicà la seva vida a la redacció i edició del *Diccionari català-valencià-balear* (conegut també com a «Alcover-Moll») i a activitats de promoció de la llengua i la cultura catalanes, per mitjà de l'Editorial Moll i d'una intensa activitat docent, investigadora i de divulgació en entitats diverses. Tota la seva nombrosa família —vuit infants— estigué sempre molt vinculada a les peripècies de l'obra del *Diccionari* i tingué ocasió d'entrar en contacte amb importants lingüistes catalans i estrangers i amb tota la resistència cultural catalana de l'època franquista. Això influí, sens dubte, en la meua vocació, fins al punt de convertir-me en col·laboradora del meu pare en totes les seves activitats.

En aquella època, n'Aina i jo encara no ens coneixíem. Ella navegava entre llibres i congressos, i un servidor, quinze anys més jove, feia la primera comunió, cursava el batxillerat a La Salle de Palma i llatinejava alguns anys al Seminari Conciliar de Sant Pere d'aquesta ciutat.

Durant els anys seixanta i setanta, Aina Moll es lliurà en cos i ànima a la tasca catalanista a les Illes Balears. De fet, no hi ha cap activitat reivindicativa de la llengua catalana en què ella no hi fos present d'una manera activa. El 1959, Manuel Sanchis Guarner deixà les tasques en relació amb el DCVB a l'Editorial Moll i tornà a València. És així que n'Aina compartiria la feina docent com a professora de francès a l'Institut femení Joan Alcover amb la tasca filològica i d'edició a l'Editorial Moll. El 1961, Aina Moll guanyà per oposició la càtedra de francès d'aquest Institut. En acabar la publicació del DCVB, el 1962, i gràcies a la incorporació de Josep M. Llompart a l'Editorial, pogué reorientar la feina cap a l'ensenyament i

l'elaboració de llibres de text de francès. A l'Institut, a més de fer classes de francès, ocupà diversos càrrecs: cap d'estudis, membre de tribunal d'oposicions, entre d'altres, i el curs 1960-1961 començà a fer uns cursos de català que, per la informació que en tenim, van ser pioners en aquells anys. Fora de l'Institut, participava en tertúlies literàries, en les trobades dels Amics de les Lletres, en accions organitzades per les secretaries del *Diccionari* —coordinades per Joan Ballester Canals— i fou també cofundadora de l'Obra Cultural Balear (OCB), junt amb el seu pare i d'altres personatges.

Els primers anys de la dècada dels seixanta, un servidor navegava entre sacs de ciment, planxes d'uralita, rajoles, bigues i revoltons, i havia d'ensumar, per força, pols de fàbrica, fins que, a partir de 1964, fugint de la pesta, després dels estudis de preuniversitari, vaig emigrar a Barcelona, on vaig cursar la carrera de filosofia i lletres, subespecialitat de filologia romànica hispànica. És probable que durant aquesta dècada coincidíssem en alguna banda, amb n'Aina, però no ho podria assegurar.

En la dècada dels setanta, Aina Moll fou professora durant un curs de l'assignatura de lingüística romànica a la Universitat de les Illes Balears (UIB). El 1975, Aina Moll entrà en el Grup Català de Sociolingüística i, el 1977, participà en el Congrés de Cultura Catalana, que, sens dubte, representà una sacada profunda en la consciència identitària dels catalanoparlants. Hi hagué, també, en aquells anys de transició democràtica, la Campanya per a l'Ús Oficial del Català. Un dels estalons va ser-ne Aina Moll. D'altra banda, s'inaugurà, al periòdic *La Última Hora* una secció setmanal titulada «La columna de foc», com a suport de l'esmentada campanya. No podem oblidar tampoc la feina duita a terme en la Comissió per a l'Ensenyament i Normalització del Català (CENC), promoguda per l'OCB. D'aquests anys daten, així mateix, les activitats de la Comissió de Traspassos Estat - Consell General Interinsular (1978) i la Comissió Assessora de Cultura del Consell General Interinsular (1977-1980), en què participà també la nostra homenatjada. Aina Moll va ser alhora la coordinadora dels cursos d'estiu de català a Mallorca, vinculats a la càtedra Ramon Llull, durant els primers anys de funcionament (1978-1980), i va ser secretària general del Comitè Organitzador del XVI Congrés Internacional de Lingüística i Filologia Romàniques a Palma, el 1980, presidit per Antoni M. Badia i Margarit i organitzat a l'empara de la càtedra Ramon Llull. És just recordar també, com ja ha mostrat Isidor Marí, que Aina Moll sempre defensà com a model de llengua el normatiu composicional de l'IEC «per a la configuració d'una varietat comuna alhora unitària i inclusiva en relació amb les varietats diatòpiques de la nostra llengua», de la mateixa manera que «defensava que només l'oficialitat del català a tot l'Estat, al costat del castellà, podia oferir garanties d'avançar cap a la igualtat».

Va ser segurament a principis d'aquesta dècada quan vaig començar a tractar Aina Moll. Coincidírem en la delegació de la Facultat de Lletres de la Universitat,

a Son Malferit, on Aina Moll impartí com ja hem dit, durant un curs, l'assignatura de filologia romànica, i també a l'OCB i, segurament, a d'altres bandes que ara no tenc a ment.

El 1980, començà una nova etapa quan fou designada per a fer-se càrrec de la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya, càrrec que exerciria fins al 1988. Durant aquests anys, s'aprovà la Llei de normalització lingüística de Catalunya (1983) i es dugueren a terme una sèrie de realitzacions administratives i culturals d'envergadura, com és ara el *Nomenclàtor oficial de toponímia major de Catalunya*, el Servei de Normalització Lingüística, el Servei d'Assessorament Lingüístic o la creació de l'Institut de Sociolingüística, entre d'altres. Recordem, però, que també els enemics de la normalització de la llengua tragueren el *Manifesto* i que hi hagué la reacció per part de l'Administració en forma de la campanya de la Norma amb el lema «El català, cosa de tots». Vengué després la creació de la xarxa territorial de serveis lingüístics, el Consorci per a la Normalització Lingüística i la Junta Permanent de Català, la campanya del «Digui-digui», els cursos de català administratiu, la creació del butlletí *Llengua i Administració*, les campanyes de català als mitjans de comunicació i els productes audiovisuals i un llarg etcètera. No és mester dir que moltes d'aquestes realitzacions foren tengudes en compte com a model per part de l'Administració autonòmica insular. No podem oblidar tampoc el paper que n'Aina tingué en el II Congrés Internacional de la Llengua Catalana, l'any 1986.

El 1988, Aina Moll tornà a Mallorca, reprengué la tasca docent a l'Institut Joan Alcover i la col·laboració en l'OCB, i participà, entre d'altres activitats, en un programa televisiu de caire didàctic, embrió del llibre *La nostra llengua* (1990). A finals de 1989, en virtut de l'Acord Institucional per a la Campanya de Normalització Lingüística entre el Govern Balear, els consells insulars i l'Ajuntament de Palma, va ser nomenada coordinadora de la Campanya de Normalització Lingüística a les Illes Balears. Aquí, a través d'articles i programes radiofònics i televisius, etc., dugué a terme una activitat incessant per mitjà de l'oficina de la Campanya, tot atenent les consultes a través de la «Línia directa amb la Campanya de Normalització Lingüística» (1991-1998). Damià Pons i Pons, durant el seu mandat com a conseller d'Educació i Cultura, en diria: «per la seva durada de set anys i mig, entre el juny de 1991 i el novembre de 1998, ha estat l'esforç més constant de divulgació sobre la llengua catalana i la normalització del seu ús fet a la premsa de les Balears». Aquests articles sortirien republicats en el marc de l'Any Francesc de Borja Moll (2002-2003) en forma de diversos opuscles en una edició a càrrec d'Antoni Ignasi Alomar, autor també d'una gran part dels textos. El 1989, Aina Moll fou guardonada amb la Creu de Sant Jordi. Seria un dels primers actes de reconeixement de la seva tasca.

Durant la dècada dels noranta —el 1993—, ingressà a la SF de l'IEC. Crec que és just dir que fou notable la defensa que va fer n'Aina del nou *Diccionari de la llen-*

gua catalana de l'Institut. D'altra banda, la seva activitat a la SF estigué dedicada a l'estudi del lèxic, sobretot illenc, i, en general, als temes relacionats amb les Illes Balears. Intervingué també en les Jornades de la Secció Filològica de l'IEC a Mallorca, el 1996, amb una comunicació sobre «El paper de les institucions públiques en la normalització lingüística», i en les de 2002, amb una comunicació sobre «Francesc de B. Moll i la normativa». Els darrers anys de la seva vida activa, Aina Moll participà també en les sessions de feina del *Nomenclàtor toponímic de les Illes Balears* (NOTIB), en el marc de la Comissió Tecnicolingüística de les Illes Balears (CTAL) de la UIB; el 2001 presentà una biografia dedicada a la figura de son pare i participà en els homenatges a Antoni Badia i Joan Coromines dels anys 2003 i 2005, respectivament. L'any següent, el 2006, en la commemoració del centenari del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, Aina Moll dissertà sobre el títol «Mossèn Alcover, de la Lletra de Convit als preparatius del Congrés de 1906». Els darrers anys de la seva vida, Aina Moll pogué veure reconeguda la seva feina. El 1997, li fou concedit el Premi Ramon Llull del Govern de les Illes Balears. El 2008, la Generalitat li atorgà un dels premis Pompeu Fabra; i la vila de Sencelles, on residí una partida d'anys, li reté un homenatge promogut per l'OCB. El 2010, l'IEC li dedicà també un homenatge en el seu vuitantè aniversari, el Col·legi Eugeni López adoptà la nova denominació d'Escola Aina Moll i Marquès i el Govern de les Illes Balears li dedicà la Medalla al mèrit. Finalment, la Universitat Oberta de Catalunya la investí doctora *honoris causa* (2012).

Acabaré amb les paraules que vaig pronunciar en ocasió de l'homenatge que li va fer l'OCB, durant el mandat infaust del president Bauzá:

Des dels anys setanta he pogut ser testimoni de les qualitats d'Aina Moll, sobretot arran de l'ingrés a la Secció Filològica de l'IEC i de la seva presència activa en les tasques de la Comissió Tècnica d'Assessorament Lingüístic (CTAL) de la UIB de la qual feim part tots dos. Què n'admir de la seva personalitat? En destacaria quatre aspectes: la seva tenacitat, la independència de criteri, la voluntat d'estratègia didàctica i el camí de la persuasió en l'assoliment dels objectius. Tals virtuts, en els difícils temps que passam, són, crec, un exemple a seguir per a poder-nos encarar amb eficàcia contra les disposicions emanades d'un Govern que, curiosament, diu, per una banda, que pretén donar llibertat d'elecció de llengua, però que, a la pràctica, incompleix flagrantment la Llei de normalització lingüística, tal com ha denunciat fa poc temps el Consell d'Europa en un informe que hauria de ser conegut de tothom. Havent arribat aquí, crec que és molt just que agraïm a Aina Moll i, amb ella, als milers d'ensenyants que han aconseguit a través de la immersió lingüística que els objectius de la Llei de normalització lingüística de 1986, aprovada per unanimitat, hagin anat per bon camí en l'assoliment dels seus objectius. De cara al futur tots haurem de maldar perquè la feina feta no es tudi. És important que anem units, que siem solidaris i, sobretot, que donem informació a tants de conterrànies nostres sobre els in-

compliments, nombrosos, de la Llei. Tenacitat, independència de criteri, esperit didàctic, persuasió. Només així ens en sortirem. Sabem que ens acusaran de no sé quantes coses, però hem de tenir clars els nostres objectius. Ja ho sabeu per experiència. Parlen de bilingüisme, però això només val per als catalano-parlants; s'omplen la boca de la igualtat a assolir entre les dues llengües oficials, però no volen que l'única llengua pròpia d'aquesta terra sigui un requisit per a poder ocupar un lloc de treball a l'Administració. I, a més, es planyen que ens queixem. Pretenen en definitiva manipular barroerament la qüestió de la llengua, i amb ella la realitat, l'objectivitat. Ens claven punyalada i perquè hem dit «Ai!», diuen que els insultam. Ens amputen la cama i ens la retornen i pretenen que els donem les gràcies per la torna. No ens deixem enganar. Que cadascú dins la mesura de les seves atribucions, responsabilitats i possibilitats denunciï els atacs contra la nostra identitat. Que cadascú tengui en compte que aquest no és solament un atac contra la identitat dels catalans, sinó també contra el mallorquí de tota la vida i els mallorquins. És absolutament bàsic que això ho facem veure també no solament als convençuts, sinó també a tanta gent desorientada i desanimada. No volem ser ciutadans de segona en la nostra pròpia terra. Tanmateix, amigues i amics, sabem que un dia escamparà. Resistirem quaranta anys de la llarga nit del franquisme i resistirem també aquesta tempesta. Gràcies, salut i molts d'anys, estimada Aina Moll.

JOAN MIRALLES I MONSERRAT
Secció Filològica